

พฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรม
ระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี¹

THE PARTICIPATORY OF FARMERS TOWARDS PLANNING PROCESS FOR
THE SUBDISTRICT AGRICULTURAL DEVELOPMENT PLAN IN BANPA
SUBDISTRICT KAENG KHOI DISTRICT SARABURI PROVINCE

สุภาวดี ชูเชิด²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี และ 2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชนและตัวแทนเกษตรกรในตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า 1. พฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าประสงค์ของแผน 2) การมีส่วนร่วมในการค้นหาโอกาสและปัญหาของแผน 3) การมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางในการปฏิบัติของแผน 4) การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของแผนเป็น 4 ปัจจัยสำคัญที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี และ 2. แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี ได้แก่ 1) ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทางในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบบูรณาการเพื่อให้สอดคล้องกับการเกษตรในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาให้กับเกษตรกร 2) ควรมีการส่งเสริมการจัดทำเวทีประชาคมให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเสนอปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาพัฒนากระบวนการจัดทำแผนให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ 3) ควรมีการเลือกวางแนวทางในการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการเกษตรที่ครอบคลุมกับพื้นที่ทางการเกษตรที่เหมาะสมและบรรลุถึงความต้องการของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ให้มาก

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง พฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการทวีปริญญาโทหลักสูตรทวีปริญญาโททางรัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติจังหวัดจันทบุรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ที่สุดและ 4) ควรมีการตรวจสอบแผนการพัฒนาการเกษตรก่อนนำไปใช้ในการปฏิบัติ และติดตาม ประเมินผล เพื่อนำมาวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

คำสำคัญ : พฤติกรรมมีส่วนร่วม, กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรม, ตำบลบ้านป่า

Abstract

This study was qualitative research. The objectives of this research were 1) to study the participatory behavior of farmers towards planning process for the subdistrict agricultural development plan in Banpa subdistrict, Kaeng Khoi district, Saraburi province; and 2) to investigate the guidelines for the participatory behavior of farmers towards planning process for the subdistrict agricultural development plan in Banpa subdistrict, Kaeng Khoi district, Saraburi province. There were 10 key informants including community leaders and agents of farmers in Banpa subdistrict, Kaeng Khoi district, Saraburi province. The research instrument was a structural interview. The content analysis was performed in this study.

The results of the research revealed that 1. There were 4 factors for the participatory behavior of farmers towards planning process for the subdistrict agricultural development plan in Banpa subdistrict, Kaeng Khoi district, Saraburi province, namely 1) the participation for goal formulation; 2) the participation for opportunity and problem by searching; 3) the participation for selecting guidelines in action plan; and 4) the participation for audit plan. These 4 factors have played an important role towards planning process for the subdistrict agricultural development plan in Banpa subdistrict, Kaeng Khoi district, Saraburi province; and 2. The guidelines for development in the participatory behavior of farmers have affected the planning process for the subdistrict agricultural development plan in Banpa subdistrict, Kaeng Khoi district, Saraburi province; for instance, 1) The goal formulation should be integrated and related into farmers to solve the agricultural problems; 2) The community forum should be enhanced. The farmers could participate and perform their problems to develop the efficient planning process for farmers; 3) Selecting guidelines should be appropriate. It should make the most of the farmer's need; and 4) The audit plan should be investigated before implementation. It should follow up and evaluate the plan to analyze and solve the agricultural problems with precision and accuracy.

Keywords: Participatory Behavior, Planning Process for Agricultural Development Plan, Banpa Subdistrict

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรมีส่วนสำคัญยิ่ง ในการวางแผนพัฒนาด้านการเกษตร เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้วิธีแก้ไขปัญหาและสร้างความเจริญให้กับชุมชน สภาเกษตรกรจังหวัดสระบุรี ได้จัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี ประจำปี พ.ศ. 2566 เป็นแผนของชุมชนเกษตรกรที่มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่ละหมู่บ้านมาร่วมกันคิดวิเคราะห์หาคำตอบพื้นฐานข้อมูลหรือปัญหาและความต้องการของชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการพัฒนาการเกษตรในภาพรวมของตำบลร่วมกัน โดยมีเจ้าหน้าที่ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเกษตรกร สถาบันเกษตรกร ประชาชนชาวบ้าน เอกชน ฯลฯ ร่วมกันเก็บรวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูล ทั้งกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและประเมินศักยภาพและความต้องการของชุมชน โดยจัดระดับความสำคัญของปัญหา และข้อเสนอแนวทางการพัฒนาในระดับตำบล เพื่อมุ่งเน้นการเสริมสร้างการผลิต การแปรรูป ตลอดจนการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่เกษตรอุตสาหกรรมให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในอาชีพภาคการเกษตร จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า เป้าหมายหรือผลตอบสนองจากการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรียังไม่ประสบผลสำเร็จมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นบุคลากรรับผิดชอบปฏิบัติงานในเรื่องนี้จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษารวบรวมเรื่อง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี เพื่อทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี และนำผลการศึกษาที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเข้ามามีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่าให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำถามการวิจัย

1. พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร
2. แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี

2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาเรื่อง พฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงคอย จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วรวบรวมรายละเอียด สาระสำคัญ ต่อไปนี้ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

William Erwin (1976 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562, หน้า 183) การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

Cohen & Uphoff (1981 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562, หน้า 183) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 แบบ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) ประกอบไปด้วย 3 ชั้น ได้แก่ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบไปด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ

3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุผลประโยชน์ทางด้านสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินงานกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

Norman (1981, p.99 อ้างถึงใน สุภรัตน์ดา เพชรบูรณ์, 2564 หน้า 12) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่ออธิบายรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 4 รูปแบบ คือ

1.การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มต้นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2.การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ที่เป็นไปทั้งในรูปของการเข้าร่วมโดยมีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร หรือการเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมถึงการเข้าร่วมในการลงแรงร่วมใจ

3.การมีส่วนในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างควบคู่กันไป

4.การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในรูปแบบนี้นับเป็นการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

อภิญา กังสนารักษ์ (2544 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562, หน้า 189) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

- 1.การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชนร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
- 2.การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ
- 3.การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
- 4.การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันก็ได้

อคิน รพีพัฒน์ (2547 อ้างถึงใน สมบัติ นามบุรี, 2562, หน้า 189) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- 1.การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
- 2.การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนา แก้ไขปัญหา
- 3.การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน
- 4.การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

จากการศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วม พอสรุปได้ว่า ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนร่วมได้เสียมีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องเข้าร่วมกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผน

Koontz & O'Donnell (1968 อ้างถึงใน ดาวฤติ มิชัย, 2560, หน้า 22) ได้ให้ความหมาย การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร เมื่อไร และใครเป็นผู้ทำ การวางแผนเป็นสะพานเชื่อมช่องว่างจากปัจจุบันไปสู่อนาคตและทำให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นตามความต้องการ

Kaufmam (1972 อ้างถึงใน มินตรา ศาลางาม, 2561, หน้า 25) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวางแผน เป็นกระบวนการตัดสินใจ กำหนดจุดมุ่งหมายและวิธีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่สามารถทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนด

Massie & Douglas (1981 อ้างถึงใน มินตรา ศาลางาม, 2561, หน้า 25 - 26) ได้กล่าวถึงกระบวนการวางแผน “ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ (1) การกำหนดเป้าประสงค์ (2) การค้นหาโอกาส

และพิจารณาถึงอุปสรรคปัญหา (3) การเปลี่ยนโอกาสให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ (4) การเลือกแนวทางที่ดีที่สุด เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานและ (5) การตรวจสอบหาทวนผลอันเกิดจากการปฏิบัตินั้น”

สมคิด บางโม (2539 อ้างถึงใน ดาวฤติ มีชัย, 2560, หน้า 25) สำหรับกระบวนการวางแผนได้กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการก่อนการวางแผน ได้แก่การจัดตั้งหน่วยหรือกลุ่มบุคคลขึ้นหรือรับผิดชอบในการวางแผน การกำหนดให้การวางแผนว่ามีขั้นตอนอย่างไร จะต้องทำอะไรบ้าง การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เช่น ทรัพยากร การบริหาร สถิติต่าง ๆ และปัญหาต่าง ๆ

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลและปัญหา ศึกษางานที่ปฏิบัติมาแล้วว่ามีปัญหาอะไรบ้าง ด้านใดที่จะต้องแก้ไขให้อยู่ในสภาพพึงประสงค์ ต้องการให้เกิดสิ่งใหม่ อะไรบ้าง และองค์การมีเป้าหมายอะไร

ขั้นที่ 3 การกำหนดแผนงานและโครงการต่าง ๆ นั้น คือ การเขียนแผนซึ่งประกอบด้วยแผนงาน โครงการและกิจกรรม

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติตามแผน คือการนำเอาแผนออกปฏิบัติซึ่งต้องใช้กระบวนการบริหารต่าง ๆ ได้แก่ การจัดระบบงาน การจัดวางตัวบุคคล การอำนวยความสะดวก การตรวจนิเทศควบคุมงาน เป็นต้น

ขั้นที่ 5 การประเมินผล เมื่อได้ดำเนินการตามแผนไประยะหนึ่ง ควรมีการตรวจสอบประเมินผลงาน การประเมินผลที่นิยมทำกันคือ ประเมินในระยะครึ่งเวลาของแผนและระยะในเวลาดำเนินการสิ้นสุดของแผน เพื่อให้รู้จุดอ่อน จุดแข็ง ข้อบกพร่อง อุปสรรคต่าง ๆ จะได้แก้ไขปรับปรุงแผนให้ดีขึ้นต่อไป”

สรุปได้ว่า การวางแผนเป็นกิจกรรมสำคัญและเป็นกิจกรรมเริ่มแรกในหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหาร เป็นกระบวนการตัดสินใจไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร อย่างไร มีการเลือกวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการและวิธีปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น กระบวนการวางแผนจึงประกอบด้วย การเลือก การเตรียมการวางแผน การวิเคราะห์ปัญหา การจัดทำแผนเพื่อนำไปสู่ การปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการวิจัยที่ครบถ้วน สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการประกอบการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.รูปแบบการวิจัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวิธีการวิจัย ดังนี้

1.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วิทยานิพนธ์ คุชชีนิพนธ์ คู่มือการปฏิบัติงาน ระเบียบ ประกาศ คำสั่ง เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

1.2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview of Formal Interview)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชนและตัวแทนเกษตรกรในตำบลบ้านป่าอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษาจึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยกรณีศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview of Formal Interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัวจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน (เฉลิมพล ศรีหงษ์, 2564, หน้า 33) และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดวันนัดหมายสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกโดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกการสนทนาทุกครั้ง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยการรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้โดยผู้อื่น ได้แก่

4.1.1 หนังสือทั่วไป ได้แก่ ตำรา คู่มือ เอกสารประกอบการบรรยาย รวมถึงเอกสารวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

4.1.2 หนังสืออ้างอิง ได้แก่ สารานุกรม พจนานุกรม เป็นต้น

4.1.3 วิทยานิพนธ์ คุชฎินิพนธ์ เป็นงานที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียด

4.1.4 เอกสารของทางราชการ เป็นเอกสารที่ส่วนราชการจัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติ เช่น นโยบาย กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ คู่มือปฏิบัติงาน ประกาศ คำสั่ง เป็นต้น

4.2 วิธีการรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยที่ผู้วิจัยเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยที่ผู้วิจัยต้องทำการสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะสัมภาษณ์ตามข้อที่กำหนดไว้เท่านั้น และผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถามในการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำการศึกษาค้นคว้าเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น

5.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์

5.3 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถามแล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ทราบถึงลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันของข้อมูล ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์

5.4 นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัย พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผลการศึกษา

ผลจากการสัมภาษณ์เรื่อง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม การวิจัยพบว่า

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าประสงค์ของแผนฯ มีการกำหนดเป้าประสงค์ในการเลือกพื้นที่เป้าหมายกำหนดทิศทางในการดำเนินการและกระบวนการที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจัดทำแผน ระดมความคิดและแสดงความคิดเห็นเพื่อร่วมเสนอต่อกระบวนการในการจัดทำแผนการ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาโอกาสและปัญหาของแผน มีการแสดงความคิดเห็นความต้องการผ่านการประชุมกลุ่ม/ประชาคมหมู่บ้านเพื่อสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทำการเกษตร เพื่อนำมาหาสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรที่เกิดขึ้นก่อนนำมาทำกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรม

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางในการปฏิบัติของแผน มีการร่วมปรึกษาหารือวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาถึงแนวทางในการปฏิบัติของแผน เพื่อเลือกแนวทางที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่การเกษตรและนำมาประเมินทิศทางความเป็นไปได้ เพื่อนำแผนไปเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเกษตรกรในพื้นที่

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบของแผน มีการตรวจสอบทบทวนรายละเอียดเนื้อหาของแผนเพื่อประเมินความถูกต้องให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และสามารถนำไปจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมให้ครอบคลุม เกิดความคุ้มค่าและให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2.แนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม การวิจัยพบว่า

2.1 ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทางในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรแบบบูรณาการเพื่อให้สอดคล้องกับการเกษตรในพื้นที่ เพื่อลดปัญหาให้กับเกษตรกร

2.2 ควรมีการส่งเสริมการจัดทำเวทีประชาคมให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเสนอปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาพัฒนากระบวนการจัดทำแผนให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่

2.3 ควรมีการเลือกลงแนวทางในการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการเกษตรที่ครอบคลุมกับพื้นที่ทางการเกษตรที่เหมาะสมและบรรลุถึงความต้องการของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ให้มากที่สุด

2.4 ควรมีการตรวจสอบแผนการพัฒนาการเกษตรก่อนนำไปใช้ในการปฏิบัติ และติดตามประเมินผล เพื่อนำมาวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

ข้อเสนอแนะและการใช้ประโยชน์จากการวิจัย

1.ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ให้เกิดประสิทธิผลนั้น ต้องเริ่มจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในภาคการเกษตรมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรในพื้นที่การรับผิดชอบของตนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาอย่างจริงจัง โดยใช้วิธีการประชาคมหมู่บ้าน เพื่อสะท้อนปัญหาในด้านการเกษตรที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ตลอดจนมีการประเมินผล วิเคราะห์ ปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมของเกษตรกรที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับตำบลบ้านป่า อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นตัวแทนภาคเกษตรกร ทำให้การสะท้อนความต้องการในด้านการเกษตรอาจไม่ครอบคลุมในภาพรวม จึงควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเพื่อหาข้อมูลที่แตกต่างและชัดเจนมากขึ้น

3.ข้อเสนอแนะในเชิงบริหาร/เชิงปฏิบัติ

1.ควรมีการจัดเวทีประชาคมเพื่อส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อเป็นการรับฟังความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

2.ควรปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในภาคการเกษตรให้มีความรวดเร็วต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

3.ควรมีการตรวจสอบและประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตรก่อนการดำเนินงานให้เกษตรกรในพื้นที่อยู่เสมอ

4.ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยในอนาคต

1.ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและความสอดคล้องของกลไกในการวางแผนพัฒนาเกษตรกรรม รวมทั้งกลไกการกำหนดนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรในระดับจังหวัด

2.ควรรนำผลการวิจัยที่ได้ไปขับเคลื่อนการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบในภาคการเกษตรของตำบลบ้านป่า เพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดการแก้ไขปัญหาให้เกษตรกรในพื้นที่ต่อไป

บรรณานุกรม

Cohen and Uphoff. (1981). **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation.** Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University.

Koontz & O'Donnell. (1968). **Principles of Management.** New York: MCGraw-Hill.

Kaufman.(1972).**Educational System Planning.** Englewood Cliffs:PrenticeHall.

Massie. & Douglas. (1981). **Management : A Contemporary Introduction.** 3rd ed. New Jersey : Englewood Cliffs.

Norman.(1981). **Analogical Processes in Learning.** In J.R, Anderson (ed.). Cognitive Skills and their Acquisition. Hillsdale, New Jersey : Erlbaum.

William Erwin. (1976). **Participation Management : Concept Theory and Implementation.** Atlanta G. : Georgia State University.

เฉลิมพล ศรีหงษ์.(2564). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนวิชา PAD 6102 ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ดาวฤดี มีชัย.(2560).ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรในตำบลหนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

มินตรา ศาลางาม. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลตึก อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์.วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบุรีรัมย์.

สมบัติ นามบุรี. (2562). **ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์.** วารสารวิจัยวิชาการ.

สุภรัตน์ดา เพชรบูรณ์. (2564). การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการเกษตรและ
สหกรณ์ เขตอำเภอเมือง จังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง
การปกครอง วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.